

ДАСЛЕДЧЫЦА НЯМЕЦКА-БЕЛАРУСКІХ МОЎНЫХ КАНТАКТАЎ ДА ЮБІЛЕЮ ВОЛЬГІ ГАЛАЙ

Вольга Максімаўна Галай (у дзявоцтве Аўдзяйчук) належыць да пакалення дзяцей Другой сусветнай вайны. Нарадзілася яна 1 лістапада 1941 г. у вёсцы Ткачы Пружанскага раёна Брэсцкай вобласці ў сям’і чыгуначніка. Падчас завочнай вучобы ў Мінскім дзяржаўным педагогічным інстытуце замежных моў і пасля заканчэння гэтай навучальнай установы (1964) працавала настаўніцай нямецкай мовы ў Чабахскай, Бродаўскай, Чахецкай школах Пружанскага раёна, Усяжскай сярэдняй школе Смалявіцкага раёна. На працягу некалькіх гадоў была спашукальнікам кафедры беларускай мовы, а 30 мая 1977 г. на пасяджэнні Спецыялізаванага савета пры Інстытуце мовазнаўства імя Якуба Коласа АН БССР датэрмінова абараніла кандыдацкую дысертацию “Бытавая лексіка нямецкага паходжання ў старабеларускай мове (на матэрыяле помнікаў XV – XVII стст.)”.

Навуковы кіраўнік прафесар Л. Шакун невыпадкова прапанаваў вопытнай выкладчыцы нямецкай мовы такую тэму. Менавіта ў той час праводзілася дэталёвае вывучэнне іншамовных запазычанняў у беларускай мове, тым больш што ўжо была падрыхтавана картатэка “Гістарычнага слоўніка беларускай мовы” і пачалося друкаванне першых яго выпускаў. Прафесійнае валоданне нямецкай мовай, глыбокае засваенне навуковай літаратуры па выбранай тэме і крытычнае стаўленне да яе дазволілі Вользе Галай стаць адным з вядучых лінгвістаў-германістаў Беларусі. Афіцыйныя апаненты кандыдацкай дысертцыі прафесар А. Супрун і старшы навуковы супрацоўнік А. Булыка высока ацанілі навуковы здабытак В. Галай, у якім не толькі абагульнялі-

ся вынікі вывучэння іншамовнай лексікі беларускімі даследчыкамі Я. Карскім, А. Жураўскім, В. Мартынавым, А. Булыкам, І. Чартко, але і дзякуючы ўдакладненню крытэрыяў вызначэння крыніцы запазычанняў на аснове аналізу помнікаў беларускага пісьменства XV – XVII стст. значна павялічваўся спіс слоў нямецкага паходжання ў старабеларускай мове, выяўляліся асаблівасці ўваходжання гэтых слоў у яе лексіка-семантычную сістэму, прасочваўся іх далейшы лёс. Варта адзначыць, што фактычнымі крыніцамі дысертцыі сталі не толькі 130 выданняў помнікаў беларускага пісьменства старажытнай пары, але і матэрыялы спецыяльнага абследавання 140 населеных пунктаў 38 раёнаў Брэсцкай, Віцебскай і Гродзенскай абласцей (менавіта тых рэгіёнаў, жыхары якіх актыўна кантактавалі з носьбітамі нямецкай мовы – гандлярамі, рамеснікамі, службовымі асобамі з “Рыгі і гоцкага берага”).

Адзначым таксама, што сярод 320 прааналізаваных германізмаў найбольшая іх колькасць (202 адзінкі) зафіксавана ў помніках XVI ст., і толькі 7 слоў, напрыклад, былі запазычаны ў XIII – XIV стст. Увагі заслугоўвала і часам вельмі істотнае ўдакладненне першай пісьмовай фіксацыі таго ці іншага запазычання. Так, ажно 65 слоў нямецкага паходжання “пастарэлі” на 10 – 100 гадоў параўнальна з храналогіяй запазычвання ў іншых даследчыкаў. Напрыклад, слова *кгарбаръ* упершыню было зафіксавана ў помніку 1625 г., а В. Галай адносіць яго да тэксту 1536 г.; слова *маштъ* (“мачта”) з XVII ст. перайшло ў 1500 год, *шуфляда* – з 1616 у 1577 год і г. д. Новыя храналагічныя межы запазычвання многіх слоў дазволілі па-іншаму ацаніць і сам працэс пранікнення германізмаў у беларускую мову, канкрэтызаваць шляхі і спосабы іх з’яўлення – у выніку непасрэднага запазычвання ці праз пасярэдніцтва іншых моў, у прыватнасці старапольскай.

Выпрацаваныя і апрабаваныя ў кандыдацкай дысертцыі крытэрыі запазычвання германізмаў у старабеларускай мове, а таксама распрацаваная метадыка вызначэння шляхоў і спосабаў пранікнення гэтых слоў дазволілі В. Галай і далей працягваць іх усебаковае вывучэнне. Як вынік – дзясяткі артыкулаў у навуковых выданнях Беларусі, Польшчы, Расіі, Украіны, шматлікія даклады і паведамленні на разнастайных навуковых канферэнцыях і чытаннях. А такія публікацыі даследчыцы, як “Словаўтвараль-

ная здольнасць германізмаў у старабеларускай мове” (1976), “Гаспадарчая лексіка нямецкага паходжання ў беларускіх народных гаворках” (1980), “Словы нямецкага паходжання ў творчасці Янкі Купалы” (2012) сталі класічнымі ўзорами даследавання міжмоўных кантактаў.

З 1970 г. Вольга Галай працуе ў Беларускім дзяржаўным універсітэце, спачатку была выкладчыкам кафедры замежных моў філалагічнага факультэта, а пазней, пасля абароны кандыдацкай дысертацыі і абрання па конкурсе на пасаду старшага выкладчыка, перайшла на агульнаўніверсітэцкую кафедру нямецкай мовы, дзе на пасадзе дацэнта шчыруе і сёння. Маючы больш як паўвекавы працоўны шлях, Вольга Максімаўна па-ранейшаму гэткая ж неспатольная ў навуковай і навукова-метадычнай дзейнасці, штогод публікуе да паўтара дзясятка артыкулаў, матэрыялаў выступленняў на канферэнцыях і чытаннях. Як вопытны педагог і метадыст яна разам з калегамі па кафедры стала ініцыятарам і актыўным удзельнікам шматлікіх навуковых канферэнцый у БДУ і Мінскім дзяржаўным лінгвістычным універсітэце, на працягу многіх гадоў сумесна са сваім настаўнікам прафесарам Л. Шакуном распрацоўвала з нямецкімі навукоўцамі Енскага ўніверсітэта ў Германіі беларуска-нямецкі слоўнік.

Два апошнія дзесяцігоддзі В. Галай даследуе інтэрактыўныя тэхналогіі ў навучанні замежнай мове, выкарыстанне моўнага тэсціравання ў працэсе фарміравання лінгвістычнай кампетэнцыі, лінгвістычных прыёмаў эфектыўнага фарміравання навыкаў іншамовнага маўлення і інш. У суаўтар-

стве з дацэнтам М. Чэркасам і старшым выкладчыкам В. Кірысь падрыхтавала каля двух дзясяткаў розных навучальных дапаможнікаў для абітурыентаў, студэнтаў і выкладчыкаў: “Немецкий язык. Тексты и тесты по аудированию. Лексико-грамматические тесты” (2001), “Экзамен по немецкому языку. Пособие для поступающих в вузы” (выд. 3-е, 2002), “Немецкий язык. Полный курс подготовки к тестированию и экзамену” (2004), “Немецкий язык. Устные темы с упражнениями” (выд. 6-е, 2005), “Практическая грамматика немецкого языка” (у 2 ч., 2006), “Немецкий язык. Комплексные тексты для подготовки к централизованному тестированию” (2008) і інш.

Заслужаны работнік Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Вольга Галай сваім навукова-даследчым і метадычным вопытам шчодро дзеліцца з маладымі калегамі, нядаўнімі выпускнікамі Лінгвістычнага ўніверсітэта і рамана-германскага аддзялення філалагічнага факультэта БДУ, імкнецца дапамагчы ім у нялёгкай выкладчыцкай працы.

Строгая і патрабавальная, бескампрамісная ў абароне інтарэсаў кафедры, мэтаймкнёная і шчырая ў найлепшых душэўных памкненнях, Вольга Максімаўна Галай увасабляе цудоўны прыклад жыццёвага аптымізму і нястомнай працавітасці.

Алена ПРЫГОДЗІЧ,

загадчык кафедры нямецкай мовы

Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, дацэнт,

Мікалай ПРЫГОДЗІЧ,

загадчык кафедры гісторыі беларускай мовы

Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, прафесар.

Аўтары ахвяруюць ганарар на развіццё часопіса.

Родна словаўцы далучаюцца да віншаванняў шаноўнай юбіляркі, нашай сталай аўтаркі – артыкулы Вольгі Галай рэгулярна з’яўляюцца на старонках часопіса “Роднае слова” вось ужо 20 гадоў!